

Paulina Perska-Gradowska

Periodyki więzienne tworzone przez osoby pozbawione wolności – treści i funkcje

Prison periodicals created by persons deprived of liberty – content and functions

Celem artykułu jest określenie roli prasy więziennej na podstawie analizy treści periodyków więziennych oraz porównanie treści w nich występujących. Analizie zostały poddane periodyki więzienne pochodzące z aresztów śledczych i zakładów karnych, a kryterium doboru periodyków do analizy porównawczej stanowiło miejsce ich wydania. Do analizy treści zastosowano metodę analizy dokumentów, a narzędzie stanowił autorski arkusz do analizy dokumentów. Na podstawie analizy wykazano, że we wszystkich 32 analizowanych periodykach najczęściej treści związanych było z edukacją oraz tematyką odbywania kary pozbawienia wolności i readaptacji, natomiast najmniej dotyczyło zagadnień prawnych oraz bieżących wydarzeń. Istnieją także różnice w porównywanych periodykach biorąc pod uwagę miejsce ich wydania. Może to wskazywać na różne potrzeby osób pozbawionych wolności i ich zainteresowania.

Słowa kluczowe: zakład karny, areszt śledczy, prasa więzienna, deprivacja informacyjna, komunikacja

The aim of the article is to determine the role of the prison press based on the content analysis of prison periodicals and to compare the content appearing in them. Prison periodicals from pretrial detention centers and prisons were analyzed, and the criterion for selecting periodicals for comparative analysis was the place of their publication. The document analysis method was used for content analysis, and the research tool was an original document analysis sheet. Based on the content analysis, it was shown that in all 32 analyzed periodicals, the most content was related to education and the topics of imprisonment and reintegration, while the

least content was related to legal issues and current events. There are also differences in the compared periodicals, considering the place of their publication. This may indicate the different needs of people deprived of liberty and their interests.

Key words: prison, detention center, prison press, information deprivation, communication

Wprowadzenie

Praca penitencjarna z osobami odbywającymi karę pozbawienia wolności w zakładach karnych podporządkowana jest celowi wykonywania tej kary. Zgodnie z art. 67 § 1 kk¹ wykonywanie kary pozbawienia wolności ma na celu wzbudzenie w skazanym woli współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądanых postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego i tym samym powstrzymania się od powrotu do przestępstwa. Jest on realizowany za pomocą zindywidualizowanego oddziaływania w ramach określonych systemów wykonywania kary oraz różnych rodzajów i typów zakładów karnych. W podejmowanych oddziaływaniach uwzględnia się pracę, nauczanie, zajęcia kulturalno-oświatowe i sportowe, podtrzymywanie kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym oraz środki terapeutyczne.

Ze względu na tematykę artykułu szczególnie ważne znaczenie ma jeden ze środków oddziaływania na skazanych, jakim jest działalność kulturalno-oświatowa. Celem zajęć kulturalno-oświatowych jest przede wszystkim konstruktywne zorganizowanie czasu wolnego oraz wdrażanie skazanych do prospołecznych aktywności.

Działalność kulturalno-oświatowa może być realizowana przez zespoły skazanych. Zgodnie z art. 136 kk dyrektor zakładu karnego może zezwolić skazanym na tworzenie zespołów, a celem ich utworzenia jest m.in. prowadzenie działalności kulturalnej, oświatowej, społecznej i sportowej. Jest on realizowany poprzez określone zadania takie jak: motywowanie skazanych do udziału w zajęciach kulturalno-oświatowych, pomoc w przygotowywaniu zajęć oraz proponowanie tematów zajęć. Dyrektor

¹ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy Dz.U. 1997 Nr 90, poz. 557 ze zm.

zakładu karnego może zezwolić skazanym na prowadzenie redakcji gazet więziennych pod kierunkiem wychowawcy². Redagowanie gazet więziennych jest także realizowane w ramach programów resocjalizacji, które uwzględniają potrzebę korekcji deficytów, które stanowiły przyczyny popełnionych przestępstw³. Zdaniem A. Nawój-Śleszyński redagowanie prasy więziennej powinno być jedną z podstawowych form organizacyjnych samorządowej aktywności skazanych⁴.

Ze względu na tematykę artykułu warto wskazać także na funkcje, jakie są realizowane przed media, a w szczególności przez prasę. W literaturze przedmiotu mediom przypisywane są różne funkcje. Zdaniem A. Roguskiej media lokalne realizują następujące funkcje: integrującą środowisko lokalne, socjalizującą, uniformizacyjną, indywidualizującą, aktywizującą, inspirującą, upowszechniania różnorodnych treści, ludyczną, stymulującą, wzorcotwórczą, interpersonalną, kształtowania lokalnej opinii społecznej, interwencyjną, dokumentacyjną⁵. W. Patrzalek wskazuje, że prasa pełni funkcję informacyjno-poznawczą, kulturotwórczo-behawioralną, socjalizacyjną, resocjalizacyjną, hobbystyczną oraz rozrywkową⁶. Według R. Kowalczyka prasa lokalna może realizować funkcję informacyjno-kontrolną, socjalizacyjno-wychowawczą, integracyjną, mobilizacyjną, reklamowo-ogłoszeniową⁷. Inny podział przedstawił W. Chorążki. Według niego prasa w wymiarze lokalnym realizuje następujące zadania: wszechstronnej, bieżącej informacji lokalnej, kontroli władz lokalnych, promowania inicjatyw lokalnych, pełnienia funkcji „trybuny społeczności lokalnej”, integracji środowiska lokalnego, kształtowania lokalnej opinii społecznej, wspierania kultury lokalnej, promowania „małej ojczyzny”, funkcji ogłoszeniowo-reklamowej oraz funkcji rozrywkowej⁸.

² Zarządzenie nr 19/16 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z 14.04.2016 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników penitencjarnych i terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych, § 31, źródło: <https://edu.coss.w.pl/file/redir.php?id=5752> [dostęp dnia: 2.04.2024].

³ Ibidem, § 3 ust. 1.

⁴ A. Nawój-Śleszyński, *Aktywność samorządowa więźniów w polskim systemie penitencjarnym. Podstawy prawne i praktyka*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2017, nr 94, s. 30.

⁵ A. Roguska, *Media globalne – media lokalne. Zagadnienia z obszaru pedagogiki medialnej i edukacji regionalnej*, Impuls, Kraków 2012, s. 128-142.

⁶ W. Patrzalek, *Funkcjonowanie i segmentacja rynku prasowego w Polsce*, [w:] *Studia nad mediami i komunikowaniem masowym*, pod red. J. Frasa, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007, s. 147.

⁷ R. Kowalczyk, *Prasa lokalna w systemie komunikowania społecznego*, Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2003, s. 17.

⁸ W. Chorążki, *Polskie media lokalne i sublokalne 1989–1999*, „Zeszyty Prasoznawcze” 1999, nr 1–2, s. 62.

Charakterystyka prasy więziennej

Prasa więzienna jest środkiem komunikacji w specyficznym środowisku, jakim jest zakład karny czy areszt śledczy. Zespoły redakcyjne składają się z osób pozbawionych wolności. Ich zadaniem jest przygotowanie treści pod nadzorem wychowawcy. Gazetki więzienne mają najczęściej ograniczony zasięg i określonych odbiorców. Są dostępne dla osób pozbawionych wolności odbywających karę pozbawienia wolności w zakładzie karnym albo dla osób umieszczonych w areszcie śledczym, na terenie którego powstaje dane wydanie periodyku. Zatem, można przyjąć, że jest to prasa sublokalna. Zdaniem R. Kowalczyka pojęcie to może być odnoszone do prasy, która jest rozpowszechniona na obszarze mniejszym od gminy, np. na terenie szkoły czy zakładu pracy⁹.

Praca nad periodykami więziennymi może służyć celom wykonywania kary zarówno z perspektywy twórców, jak i odbiorców. Z punktu widzenia twórców praca na periodykami umożliwia organizację czasu wolnego w sposób konstruktywny. Poza tym służy nabywaniu nowych umiejętności, w tym językowych, komunikacyjnych i komputerowych.

Efekty tej pracy przynoszą korzyści także pozostałym osadzonym. Treści zawarte w periodykach mogą wpływać na emocje odbiorcy, kształtować postawy prospołeczne, stosunek do otaczającego świata oraz promować kulturę czytelniczą. Gazetki więzienne umożliwiają wymianę informacji i rozpowszechnienie wiedzy.

Poprzez ograniczony dostęp do informacji prasa więzienna może być sposobem na ograniczenie deprivacji w tym zakresie. Deprivacja informacyjna wynika z ograniczenia dostępu do informacji czy uzyskiwanie informacji zniekształconych. Jak wskazuje W. Mandrysz „brak możliwości uczestniczenia we wszystkim, co związane jest ze zmianą społeczną, rozwojem czy postępowaniem powoduje, że w wielu wymiarach człowiek opuszczający zakład karny dotknięty jest brakiem szeroko pojętych kompetencji społecznych czy brakiem wiedzy niezbędnej do bycia pełnowartościowym członkiem tegoż społeczeństwa”¹⁰. Wyniki badań przeprowadzonych przez P. Stępniaka wskazują, że skazani odczuwają deficyty związane

⁹ R. Kowalczyk, *Metodologiczne podstawy badania zawartości prasy lokalnej*, „Przegląd Politologiczny” 2012, nr 1, s. 178.

¹⁰ W. Mandrysz, *Skazany na... marginalizację! Negatywne skutki odbywania kary pozbawienia wolności* [w:] *Peryferie społeczne w teorii i badaniach empirycznych*, pod red. K. Wódz, D. Nowalskiej-Kapuścik, G. Libora, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2016, s. 164.

z ograniczeniem m.in. dostępu do gazet oraz spotkań informacyjnych¹¹. Niezaspokojenie potrzeb związanych z dostępem do informacji może powodować trudności w readaptacji społecznej. Wynika to z ograniczeń w zakresie uzyskiwania aktualnych informacji, a w konsekwencji podążania za zmianami zachodzącymi w środowisku otwartym¹². Periodyki więzienne, które są dostępne dla osadzonych, mogłyby stanowić jedno ze źródeł informacji o wydarzeniach bieżących, zmianach kulturalno-społecznych, jakie mają miejsce poza zakładem karnym.

Zagadnienia metodologiczne

Celem artykułu jest określenie roli prasy więziennej na podstawie analizy treści gazet więziennych redagowanych przez osoby umieszczone w zakładach karnych i aresztach śledczych. Problem badawczy został sformułowany w postaci pytania: jakiego rodzaju treści są przekazywane w periodykach więziennych oraz czy istnieją różnice w ich treści, biorąc pod uwagę różne typy i rodzaje zakładów karnych oraz areszty śledcze.

W celu analizy treści periodyków więziennych zastosowano metodę analizy treści. Narzędzie stanowił autorski arkusz do analizy dokumentów, ze pomocą którego zebrano dane.

Materiał badawczy stanowiły 32 gazetki więzienne zgłoszone do konkursu na najlepszą gazetkę więzienną w 2023 roku. Wstępnej analizie poddano wszystkie periodyki, natomiast do porównania wybrano 5 gazetek z zakładów karnych typu zamkniętego, 4 z zakładów karnych typu półotwartego, 5 z aresztów śledczych, 8 z zakładów karnych dla odbywających karę po raz pierwszy oraz młodocianych oraz 7 z zakładów karnych dla recydywistów penitencjarnych. Do wyboru periodyków do porównania zastosowano kryterium miejsca ich wydania. Zwrócono także uwagę, aby były to zakłady karne, dla których można jednoznacznie określić typ i rodzaj zakładu. Wyjątek stanowiły zakłady karne dla odbywających karę po raz pierwszy oraz młodocianych, ze względu na brak zgłoszenia periodyków pochodzących z zakładów karnych wyłącznie dla młodocianych albo pierwszy raz odbywających karę. Pominęto natomiast

¹¹ P. Stępnia, *Sytuacja zdrowotna i ochrona zdrowia więźniów w zakładach karnych*, „Archiwum Kryminologii” 2013, t. XXXV, s. 355.

¹² A. Hulak, *Kontakty skazanych ze światem zewnętrznym jako element procesu społecznej readaptacji*, „Problemy Prawa Karnego” 2021, t. 5, nr 2, s. 1.

zakłady karne typu otwartego, ze względu na brak możliwości wyszczególnienia periodyków pochodzących wyłącznie z tego typu zakładu.

Po ustaleniu materiału i wstępnej analizie wszystkich 32 periodyków zostały wyszczególnione określone kategorie. Następnie treści zawarte w periodykach więziennych zostały podzielone i przyporządkowane do jednej z następującej kategorii¹³:

- odbywanie kary i readaptacja (np. sprawy bytowe, bieżące komunikaty, pomoc postpenitencjarna, informacje o instytucjach pomagających więźniom),
- zdrowie w wymiarze fizycznym, psychicznym i społecznym,
- wydarzenia bieżące, mające miejsce poza zakładem karnym w Polsce i na świecie,
- zagadnienia prawne (np. tematyka dot. praw i obowiązków osadzonych, przedterminowego warunkowego zwolnienia),
- edukacja (treści popularnonaukowe dotyczące np. wydarzeń historycznych, motoryzacji, turystyki; nauka języków obcych),
- twórczość własna skazanych, refleksje, świadectwa,
- rozrywka (np. krzyżówki, konkursy, ciekawostki, humor).

Podczas analizy periodyków więziennych wzięto pod uwagę ilość informacji na dany temat oraz treści wizualnych przynależących do wyszczególnionych kategorii, natomiast nie miała znaczenia ilość znaków czy obszerność treści wizualnych. Pojedyncze zdania, które charakteryzowały się komunikatywną samowystarczalnością¹⁴ również zostały przyporządkowane do określonej kategorii. W związku z tym uzyskane wyniki nie odzwierciedlają obszerności artykułów w podanych kategoriach.

Wyniki i wnioski

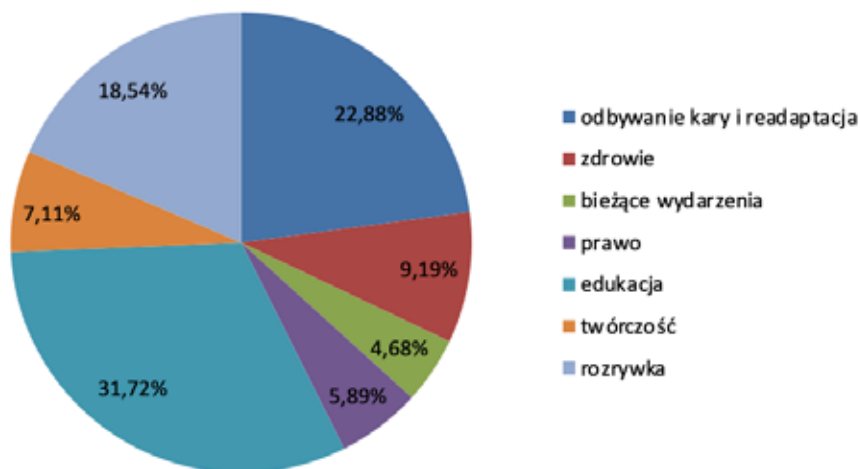
Na podstawie wstępnej analizy 32 periodyków więziennych można stwierdzić, że więcej niż połowa prezentowanych treści związana jest z edukacją (31,72%) oraz tematyką odbywania kary pozbawienia wolności i readaptacji (22,88%). Najmniej treści było związanych z zagadnieniami

¹³ Szerz zob. K. Szczepaniak, *Zastosowanie analizy treści w badaniach artykułów prasowych – refleksje metodologiczne*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Sociologica” 2012, nr 42, s. 89.

¹⁴ M. Kawka, *Tekst prasowy jako przedmiot badań – ewolucja, transgresja, multimodalność*, „Studia środkowoeuropejskie i bałkanistyczne” 2019, t. XXVIII, s. 11.

prawnymi (5,89%) oraz bieżącymi wydarzeniami, mającymi miejsce w Polsce i na świecie poza zakładem karnym (4,68%).

Wykres 1. Procentowy udział treści prezentowanych w periodykach więziennych według wyszczególnionych kategorii.

Źródło: opracowanie własne.

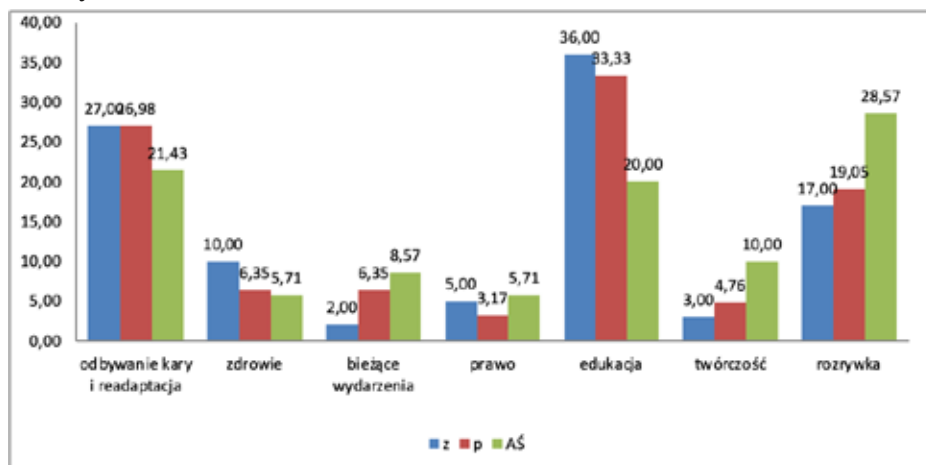
Biorąc pod uwagę podział na zakłady karne typu zamkniętego i półotwartego oraz areszty śledcze można zauważyć pewny trend w występowaniu określonych treści. Największe różnice występują pomiędzy zakładami karnymi a aresztami śledczymi. W periodykach przygotowywanych w aresztach śledczych zdecydowanie większy odsetek stanowią treści związane z rozrywką, twórczością własną osób w nich umieszczonych oraz bieżącymi wydarzeniami w porównaniu do zakładów karnych. Odmiennie w porównaniu do zakładów karnych zamieszczanych jest zdecydowanie mniej treści poświęconych edukacji.

Treści przedstawiane w prasie przygotowanej w zakładach karnych typu zamkniętego w większym stopniu koncentrują się na zdrowiu w porównaniu do pozostałych instytucji oraz zawierają więcej treści związanych z edukacją. W najmniejszym stopniu koncentrują się na przedstawieniu bieżących wydarzeń i na przedstawieniu twórczości własnej osadzonych.

Ilość treści prezentowanych w periodykach wydawanych w zakładach karnych typu półotwartego charakteryzuje się mniejszą dysproporcją pomiędzy wskazanymi kategoriami w porównaniu do aresztów śledczych i zakładów karnych typu zamkniętego. Mimo tego można zauważyć,

że najwięcej treści dotyczy edukacji oraz odbywania kary pozbawienia wolności i readaptacji społecznej, natomiast najmniej informacji związanych było z prawem, twórczością skazanych oraz zdrowiem.

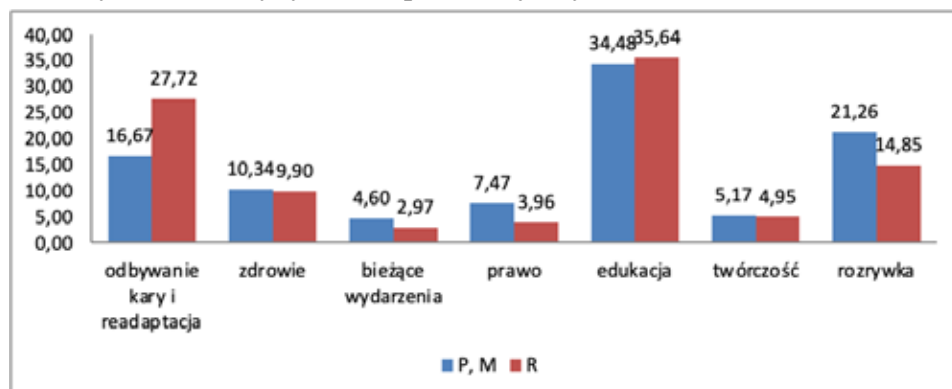
Wykres 2. Procentowy udział treści prezentowanych w periodykach więziennych z podziałem na zakłady karne typu zamkniętego, półotwartego i areszty śledcze.

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie analizy treści periodyków z zakładów karnych dla pierwszy raz skazanych i młodocianych oraz recydywistów penitencjarnych również można wskazać pewne różnice w prezentowanych tematach. Periodyki pochodzące z zakładów karnych dla recydywistów penitencjarnych zawierają więcej treści związanych z tematyką odbywania kary pozbawienia wolności w porównaniu do periodyków wydawanych w zakładach karnych dla pierwszy raz skazanych oraz młodocianych. Warto zwrócić uwagę, że znacząca jest różnica w ilości treści przynależących do kategorii bieżące wydarzenia oraz prawo pomiędzy wyszczególnionymi rodzajami zakładów karnych. W periodykach przygotowywanych w zakładach karnych dla recydywistów penitencjarnych zdecydowanie mniej jest treści przynależnych do wyżej wskazanych kategorii.

Wykres 3. Procentowy udział treści prezentowanych w periodykach więziennych z podziałem na zakłady karne dla młodocianych i pierwszy raz skazanych oraz recydywistów penitencjarnych.

Źródło: opracowanie własne.

Wstępna analiza treści redagowanych gazetek więziennych wskazuje na różnice w ich treści w zakresie kategorii poszczególnych artykułów umieszczanych w tych periodykach, biorąc pod uwagę rodzaje i typy zakładów karnych oraz areszty śledcze. Różnice te mogą wskazywać na różne zainteresowania i potrzeby więźniów. Inne potrzeby mają skazani umieszczeni w zakładach karnych, a inne osoby przebywające w aresztach śledczych. Ponadto, różnice w treści mogą także wskazywać na wpływ cech poszczególnych zakładów karnych i aresztów śledczych jako instytucji na osadzonych oraz wpływ charakteru uwięzienia. Według przeprowadzonej analizy periodyki redagowane w aresztach śledczych zawierają więcej treści związanych z bieżącymi informacjami w porównaniu do zakładów karnych typu półotwartego i zamkniętego. Zdaniem M. Wojtała większy udział funkcjonariuszy w aresztach śledczych w tworzeniu gazetek więziennych powoduje, że mają one charakter informacyjny¹⁵.

Analiza periodyków więziennych wskazuje jednak, że treści w nich prezentowane w największym zakresie dotyczą edukacji i koncentrują się na przekazywaniu informacji popularnonaukowych oraz warunków odbywania kary pozbawienia wolności i treści związanych z readaptacją społeczną. Można zatem przyjąć, że realizowany jest cel rozpowszechniania wiedzy i przekazywania informacji popularnonaukowych.

¹⁵ M. Wojtał, *Prasa więzienna w Polsce*, „Studia Medioznawcze” 2004, nr 4, s. 87.

Przeciwnie w niewielkim stopniu periodyki więzienne przyczyniają się do rozpowszechniania bieżących informacji pochodzących ze środowiska poza zakładem karnym. W związku z tym nie są one środkiem, który umożliwiłby skazanym uzyskiwanie informacji związanych ze zmianą społeczną, postępem, które mają miejsce w społeczeństwie oraz aktualnymi wydarzeniami.

Prasa więzienna tworzona przez osoby pozbawione wolności w polskich jednostkach penitencjarnych postrzegana jest przede wszystkim z punktu widzenia realizacji celu kary pozbawienia wolności. Przyjmując podział funkcji za W. Patrzalek, należy wskazać, że prasa więzienna realizuje przede wszystkim funkcję informacyjno-poznawczą oraz rozrywkową, ale obecne są także treści, poprzez które realizowana jest m.in. funkcja socjalizacyjna i hobbystyczna. W tym kontekście należy wskazać na wyniki badań dotyczących analizy treści periodyków więziennych w innych państwach. Wskazują one na rolę prasy więziennej w tworzeniu odrębnej narracji przez osoby pozbawione wolności, przedstawiającej więzienie i sytuację uwięzienia z ich perspektywy¹⁶. E. Novek wskazuje, że prasa więzienna może być przyczyniać się także do tworzenia wspólnoty osób pozbawionych wolności. Cel ten jest realizowany poprzez przedstawianie wspólnych doświadczeń i wysiłków skazanych podejmowanych w celu przezwyciężenia degradacji związanej z uwięzieniem¹⁷. Poza tym prasa więzienna może być także środkiem łączącym środowisko więzienne ze środowiskiem otwartym poprzez rozpowszechnianie periodyków opisujących codzienność więzienną poza murami zakładów karnych¹⁸.

Zakończenie

Redakcja gazetek więziennych może być postrzegana jako element procesu resocjalizacji skazanych odbywających karę pozbawienia wolności. Cechą charakterystyczną periodyków więziennych jest ograniczona grupa odbiorców. Stanowią ją osoby osadzone w danej jednostce

¹⁶ Zob. W. A. Lunden, *The Social Aspects of Prison Journalism*, Proceedings of the Annual Congress of Correction of the American Prison Association, 1951, s. 309-317.

¹⁷ E. Novek, „Heaven, Hell, and Here”: *Understanding the Impact of Incarceration through a Prison Newspaper*, „Critical Studies in Mass Communication” 2005, nr 22(4), s. 288-298.

¹⁸ K. Churcher, *Journalism Behind Bars: The Louisiana State Penitentiary's*, „Communication Culture & Critique” 2011, nr 4(4).

penitencjarnej, mające określone potrzeby związane z przebywaniem w środowisku zamkniętym.

Dostęp do prasy więziennej stanowi źródło informacji dla osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych. Rozpowszechnienie periodyków więziennych oraz zachęcanie skazanych do umieszczania treści związanych z aktualną sytuacją oraz bieżącymi wydarzeniami, mającymi miejsce w społeczeństwie, może także sprzyjać minimalizowaniu skutków deprywacji, zwłaszcza informacyjnej w instytucjach izolujących. Specyficzna forma komunikacji – skierowana przez skazanych do pozostałych osadzonych, może być czynnikiem motywującym do podejmowania aktywności.

Pogłębiona analiza twórczości skazanych w postaci prasy więziennej może stanowić źródło wiedzy na temat funkcjonowania osób umieszczonych w jednostkach penitencjarnych, ich potrzeb, zainteresowań, motywacji oraz wpływu odbywania kary pozbawienia wolności na aktywność i działalność osób skazanych.

Bibliografia:

- Chorążki W., *Polskie media lokalne i sublokalne 1989–1999*, „Zeszyty Prasoznawcze” 1999, nr 1–2.
- Churcher K., *Journalism Behind Bars: The Louisiana State Penitentiary’s*, „Communication Culture & Critique” 2011, nr 4(4).
- Hulak A., *Kontakty skazanych ze światem zewnętrznym jako element procesu społecznej readaptacji*, „Problemy Prawa Karnego” 2021, t. 5, nr 2.
- Kawka M., *Tekst prasowy jako przedmiot badań – ewolucja, transgresja, multimodalność*, „Studia środkowoeuropejskie i bałkanistyczne” 2019, t. XXVIII.
- Kowalczyk R., *Metodologiczne podstawy badania zawartości prasy lokalnej*, „Przegląd Politologiczny” 2012, nr 1.
- Kowalczyk R., *Prasa lokalna w systemie komunikowania społecznego*, Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2003.
- Lunden W. A., *The Social Aspects of Prison Journalism*, Proceedings of the Annual Congress of Correction of the American Prison Association, 1951.
- Mandrysz W., *Skazany na... marginalizację! Negatywne skutki odbywania kary pozbawienia wolności* [w:], K. Wódcz, D. Nowalskiej-Kapuścik, G. Libora (red.), *Peryferie społeczne w teorii i badaniach empirycznych*, Katowice 2016.
- Nawój-Śleszyński A., *Aktywność samorządowa więźniów w polskim systemie penitencjarnym. Podstawy prawne i praktyka*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2017, nr 94.
- Novak E., „Heaven, Hell, and Here”: *Understanding the Impact of Incarceration through a Prison Newspaper*, „Critical Studies in Mass Communication” 2005, nr 22(4).
- Patrzalek W., *Funkcjonowanie i segmentacja rynku prasowego w Polsce*, [w:] J. Frasz, *Studia nad mediami i komunikowaniem masowym*, Toruń 2007.
- Roguska A., *Media globalne – media lokalne. Zagadnienia z obszaru pedagogiki medialnej i edukacji regionalnej*, Kraków 2012.
- Stępniać P., *Sytuacja zdrowotna i ochrona zdrowia więźniów w zakładach karnych*, „Archiwum Kryminologii” 2013, t. XXXV.
- Szczepaniak K., *Zastosowanie analizy treści w badaniach artykułów prasowych – refleksje metodologiczne*, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Sociologica” 2012, nr 42.
- Wojtal M., *Prasa więzienna w Polsce*, „Studia Medioznawcze” 2004, nr 4.

Akty prawne:

- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy Dz.U. 1997 Nr 90, poz. 557 ze zm.
- Zarządzenie nr 19/16 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z 14.04.2016 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników penitencjarnych i terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych, § 31, źródło: <https://edu.cossw.pl/file/redir.php?id=5752> [dostęp dnia: 2.04.2024].